

Так закон й мусьт бути: це світовий закон, проти якого нічого не відстоїть...

Отже—немає чого лякатись. Сміливо глянемо в обличчя майбутності й, працюючи, підемо все до тієї ж мети—добра і щастя нашого рідного народу!

Ірзана не згине між людьми даремно...

З новим же роком!—бадьоро поклінемо до всіх читачів і прихильників наших. З новим щастям!

Бо воно такі прядіде колись, оте нове щастя...

Життя на Україні року 1909-го.

В українському житті минулий рік не грав якоїсь самостійної ролі,—не появив ні нових подій, ні навіть невідомих досі перспектив не показав. Він просто розвивав досить соціалістичні тенденції, що прийняв од попереднього року, і хіба в тому має свою одмітну рису, що згадали тенденції одних фактами й вивад й таким чином неспорнуою очевидністю. Те, що тоді тільки зарисовувалося неясними штрихами та контурами, тепер виявилось цілком; що тоді прольовувалося крізь шарпану життя, тепер використувалося; що тоді наливалося, тепер достягло... Урожай проте має бути ще десь там, у майбутньому...

Тенденція попереднього року виявилась була по двом дорожкам. З одного боку, скажу так—взадвору, стало видко бажання відликувати і авести на південь усю українську справу; з другого, в середині, вона наперекір цьому бажанню, розвивалася й росла, хоча й не завжди могла це яно на верх показати. Обидві ці дороги, пошугані й перекреснені, вразіше виявились як-раз минулого, 1909 року.

Ліквідація українських адюбутоків і боротьба з українським рухом повстала вже по цій лінії і вельсь систематично і планомірно. Це вже не ті поодинокі засяпки, де не раз-ураз можна було розмежувати особистий настрій од загального духу,—це систематичний, добре обміркований похід, що не минав ніякої дрібниці і вше укладав відповідно до певного плану. З гори спалились репресії, з громадських реакційних сфер роблено засявки, куди ті репресії крапде впаляти. І так рука з рукою, пошліли ішли реакційні елементи громадянства в органи адміністрації в друшій боротьбі з українством. Преса та просвітні інституції українські наддуже зазнали на собі слів од цього співробітництва... Преса під повсякчасним карам мусіла не більше стипити свою мову, а то й зовсім замовчувати, де-які цікаві з українського погляду справи; де-які інституції майже припинили зовсім, инші ж до останньої межі звууили свою ді-

яльність...

Кілька разів українська справа—хоч і не на всю широчину, а тією чи иншою часткою тільки—ставала в минулому році перед очі ширшого громадянства. Насамперед—у Думі. Так, Дума повинна була розглянути законопроект про відокремлення Холмщини. Міністерський законопроект про холмську губернію не виявив ніякого інтересу до становища української людности в Холмщині і всю справу поставив на ґрунт російсько-польських рахунків. Не більше розуміння показала й Дума. Законопроект, що не дослухався до голосу самих українців, що заведвав інтересів найбільш заінтересованої сторони, певне не змінить становище Холмського краю, і, хоч стане незабаром законом, лишть по старому все, що й попередю було. Так само не звернула Дума уваги й на інші українські потреби, які ставали перед нею. Не вважаючи на тверезі голоси опозиції, не вважаючи на її фактичні промови, Дума одкинула право української мови лунати на Україні на суді, а думська підкомісія похочілася й заборонила її й для школи. Ще до школи, то в минулому році розв'язано нарешті й питання, що довго притягало до себе увагу всього українського громадянства; з українцівшею церковної школи на Поділлі. Пан-отці тепер, коли инший вітер настав, рішче поставились проти української мови в школі і зробили з нею не дуже почесний для себе кінець, аркішес навіть заномою грішми од подільської „Провітки“.

Ще дві справи загально-політичної ваги, що торкаються України, поставлено було на чергу в минулому році,—обидві поставлено в специфічному, итинно-руському* дусі. Це була—реформа виборчого закону до Ради Державної од західних губерній та земельна реформа в тих самих губернях. Обидві реформи трактовалися самим способом, як і холмська справа—як позачи поміж полянами та росіянами, манаючи зовсім українську людність. Першу реформу одкинуто цілком, друга дожидає черги своєї в Думі і певне пройде на шкоду українській території, інтереси якої заціпає. В зв'язку з виборчим земством, на правобережній Україні відбувся в осени в Києві патріотичний з'їзд, в розставах і резолюціях якого мавше де-який матеріал і про українство. Нічого й говорити, що за матеріал, і з якого боку торкається він українства...

Так само не треба коментарів і до ювілейних свят, що відбувалися того року з приводу українських подій. Століття народження Гоголя вишло мертвими офіційним святком, не тільки без участі місцевих сил, а навіть з виразною заборорою надавати святотвору українській характер. Ще більш офіційний характер мало святку-

вання 200-ліття полтавської батаалії. Обидві оакові реакційна преса і громадянство пробували бути використані для пропаганди проти українства, але з цим ледве чи подостило їм.

Так зване неослав'янофілство пішло вже виявилось в своїх відносинах до українства. Минулого року в Петербурзі було два з'їзди з марною мією слав'янських інтересів. Обидва старанно унікали українського питання, а приєднувані обставинами розгадати його, поспішали збути невірними й нещирими формуловками. Осремо стоїть спроба проф. Подогина з його відомою екскурсією на Слав'янщині, початю з українських земель. Безперечно, громадка молоді екскурсантів з цієї подорожі більше довідалася правди про українське питання, ніж з уснаих неослав'янофілських та „слав'яноблаготворительських“ заходів.

Ще було минулого року два з'їзди, на яких виносилося перед світ українське питання: з'їзд діячів „Ліги освіти“ та жіночий з'їзд, обидва в Петербурзі на початку року. Звичайно, що українська справа на цих з'їздах мала тільки демонстративний характер і теоретичну постановку з однією метою: познайомити членів з'їздів з становищем і напрямом українства та з його теперішніми силами.

Отже, не вважаючи на дуже прикрі обставини життя в минулому році, українство все-таки зростало. Опріч безосередних адюбуток, про які читач знайде звістки по инших спеціальних оглядах, доказом цьому можуть бути відносини до його як ворогів, так і приятелів. Вже сама заперкність, з якою реакційна преса нападдає на українство, безперечно показує, що вони чууть тут справжню силу, хоч і витясковають її по своєму, не гуртуючи її обмови, ні заклені, ні безсоромного пащенування, як це було, напр., з приводу львівського просвітно-економічного конгресу. З другого боку все більший інтерес до українства виявляють і потупні круги російського громадянства і денги з них поспробували навіть вразіше окресити свою позицію до українського питання. З цієї сфери подій пригадемо тут відому декларацію к.д. партії про українську школу, або те промови в Думі д.д. Милюкова, Родичева та Булата з приводу української мови в судових інституціях. Вперше з думської трибуни російська демократія заговорила про українське питання, заговорила сміливо і недвозначно, прийняти навіть бій з супротивниками з правого боку. І певне цей виступ належить до найважливіших подій минулого року і накладе на ініціаторів деякі моральні обов'язки.

Нагадаємо ще про одну ліквіда-

цію в українстві, яка вже не залежить од людських намірів,—це втрата в людях, що їх скосила невблаганна смерть. З таких утрат зазначимо тут—молоду, многонадійну колись силу—*Михайла Русова* та старого свідка давноминутих часів заснування першої київської громади *Миколу Вербицького-Антіохова*. Великим болем по Україні пронеслася смерть *Миколи Аркаса*, визначного діяча на полі освіти й популярної літератури.

Рік 1909-й не порішив, як бачимо, ні одної пробл. ми, зв'язаної з українськими питанням, навіть не наблизив такого порішення. Звичайний буденний рік, усі питання передав він у спадщину майбутнім рокам і треба бажати, щоб хоч вони були з цього погляду щасливіші.

С. Єфремов.